

Komentář vyhlášky č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice (1. část)

Ing. Jiří Sajner, znalec z oboru bezpečnosti práce,
se zvláštní specializací pro elektrická zařízení

V návaznosti na diskuse a dotazy, které se objevovaly nejen v poslední době na aktivech revizních techniků a elektrotechniků při přípravných kurzech a při následném přezkušování z vyhlášky Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice (dále jen jako Vyhláška), jsem zjistil, že časový odstup od vydání vyhlášky v roce 1978 vyvolal díky mnohým interpretacím a zavádějícím výkladům textu Vyhlášky většinou její nesprávnou aplikaci. Uvítal bych, kdyby tento komentář pomohl k odstranění všech těchto nejasností, a přispěl tak opět ke správné aplikaci Vyhlášky. Jinými slovy, aby pomohl snížit, raději však odstranit všechny případné nešťastné události, které by z uvedených důvodů mohly vzniknout.

Komentář jsem připravil s cílem znovu oslovit v co nejširší míře celou elektrotechnickou veřejnost a připomenout znovu plnění základních povinností pracovníků a organizací ve vztahu k elektrickým zařízením. Věnujte, prosím, celému obsahu tohoto komentáře plnou pozornost, a tím si ověříte, zda váš přístup k plnění požadavků Vyhlášky je úplný a správný.

Jako spoluautor prací na Vyhlášce si v tomto komentáři nejdříve dovoluji připomenout některé aspekty jejího zpracování a tak trochu se vrátit do doby jejího vydání. Následně se zaměřím na důkladné vysvětlení jejich jednotlivých ustanovení.

Ostatně skutečnost, že Vyhláška s jednou nepatrnou úpravou (viz vyhláška č. 98/1982 Sb.), která nezměnila zásadně její obsah a vlastně v původním znění platí dodnes, je v legislativní praxi dost výjimečná – platí již v podstatě 32 roků. Potvrzuje se tak, že její koncepce byla a je správná.

V současné době je vlastně jediným závazným dokumentem, který řeší požadavky na odbornou způsobilost v elektrotechnice. Zcela beze zbytku tak napomáhá organizacím a pracovníkům při stanovení požadavků pro činnost na elektrických zařízeních a řešení konkrétních situací při činnosti na elektrických zařízeních. Přispívá tak zcela určitě ke sjednocujícímu pohledu na kvalifikaci pracovníků a upozornění na základní povinnosti organizací a jejich pracovníků. Pod termínem organizace uváděným v tomto komentáři je třeba vnímat i osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). I na ty se Vyhláška v plném rozsahu vztahuje.

Dovoluji si hned v úvodu komentáře Vyhlášky odmítnout výhrady k jejímu obsahu, které naznačují, že Vyhláška je překonaná. Ti, kteří to tvrdí, si zřejmě neuvědomují stav a zejména závaznost současné legislativy upravující činnost na elektrických zařízeních.

Dovoluji si rovněž odmítnout, a to zcela důrazně, názory některých kritiků, že Vyhláška vznikla v době jiné politické situace a svým obsahem se stala této době poplat-

nou. Odborníci, kteří Vyhlášku připravovali a zpracovávali, včetně oponentů jejího zpracování, byli z hlediska svého přístupu při

zpracovávání Vyhlášky zcela apolitictí a důsledně sledovali pouze hledání odborného řešení. Někteří kritici zřejmě, pokud nemají zcela konkrétní argumenty, schovávají své názory za tehdejší politickou situaci. Nemám k tomu co dále dodat.

S ohledem na platnost některých původních odkazů v textu komentáře doplním odkazy na dosavadní předpisy a většinou původní text komentáře ještě doplním nebo upravím, prostě zaktualizuji.

Pro úplnost budu vycházet z původního výkladu a komentáře k Vyhlášce. Většinou některá upozornění komentáře budu záměrně opakovat, abych připomněl jejich plnění.

A nyní již zpět do doby jejího vydání.

S malým časovým odstupem od vydání Vyhlášky byl v odborných časopisech Elektrotechnik a Bezpečnost a hygiena práce publikován *Výklad a komentář k vyhlášce Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice*. Jeho uveřejnění bylo určeno všem pracovníkům organizací s cílem napomoci ke správnému pochopení všech ustanovení Vyhlášky, která jsou pro naplnění povinností organizací vyplývajících z Vyhlášky rozhodná. Současně vydání tohoto dokumentu mělo umožnit i lepší orientaci v textu Vy-

hlášky a její text porovnat s požadavky tehdy platných předpisů. Tento dokument byl zástupci všech zúčastněných orgánů odsouhlasen s vysvětlující závazností, a tak v podstatě přispěl k odstranění případných nejasností a stal se vodítkem při činnosti a řízení činnosti na elektrických zařízeních jak řídicími pracovníky, tak pracovníky samotnými, a to na všech úsecích národního hospodářství.

Vyhláška byla zpracována širším kolektivem odborníků za spolupráce Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu a vydána v dohodě s tehdejší Českou odborovou radou a ostatními ústředními orgány. Shodný postup byl uplatněn u vyhlášky Slovenského úřadu bezpečnosti práce a Slovenského báňského úřadu č. 51/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice. Zpracování Vyhlášek i následného výkladu a komentáře k Vyhláškám bylo úzce koordinováno mezi institucemi, které je zpracovaly. Tím byl zajištěn jednotný postup v celé tehdejší Československé republice.

Text Vyhlášky byl v průběhu jejího zpracování důkladně oponován, vždyť přípravné práce na Vyhlášce byly zahájeny již na rozhraní roků 1970 a 1971 a vlastní práce ukončeny až v roce 1978, a to vydáním Vyhlášky.

Vlastnímu zpracování Vyhlášky předcházela důkladný rozbor situace na všech úsecích našeho národního hospodářství. Především bylo sledováno, jak organizace plní tehdy platné požadavky předpisů a jaké konkrétní nedostatky se vyskytovaly v otázkách odborné způsobilosti (kvalifikace) pracovníků v elektrotechnice.

Současně byl proveden rozbor všech právních úprav vztahujících se ke kvalifikaci pracovníků, podmínkám pro získání a udržování kvalifikace a z toho vyplývajících povinností organizací a pracovníků.

Následovalo posouzení všech v úvahu přicházejících úkonů lidského subjektu ve vztahu k elektrickým zařízením. Týkalo se to obsluhy a práce na elektrických zařízeních, projektování elektrických zařízení, dále řízení těchto jednotlivých úkonů od vzniku zařízení (projekce, konstrukce), přes jeho výrobu, montáž, provoz, údržbu a revize.

Samostatnou částí tehdejšího rozboru byla i otázka zaměření odborného vzdělání, zápočtu praxe a jejího zaměření (charakteru). Je tím třeba rozumět zápočet odborného vzdělání a praxe nejen v oboru silnoproudého směru (podle tehdy platné vyhlášky MPE č. 95/1961 Sb.), ale i ostatních elektrotechnických oborů. Dále pak byla diskutována

i otázka počtu pracovníků v pracovních skupinách a úroveň kvalifikace pracovníků, kteří pracovní skupinu řídí.

Zdánlivě rozpor byly i v požadované době praxe pro samostatnou činnost, pokud byly nesprávně porovnávány požadavky uvedené v normě ČSN 34 3100 a ve vyhlášce MPE č. 95/1961 Sb.

Vyhodnocením těchto podkladů byl položen základ ke zpracování Vyhlášky. Je třeba si dále uvědomit, že před vydáním nové Vyhlášky byly v platnosti předpisy různé právní úrovně, a to ČSN 34 3100 Bezpečnostní předpisy pro obsluhu a práci na elektrických

Vydáním Vyhlášky byly stanoveny jednotně a jednoznačně povinnosti organizací a jejich pracovníků a vyloučeny předchozí rozdíly či rozpory. Vyhláškou byly stanoveny podmínky odborné způsobilosti (kvalifikace), podmínky pro její získání a povinnosti organizací a pracovníků v souvislosti s kvalifikací. Obsahem Vyhlášky není konkrétní náplň a rozsah vlastních úkonů na elektrických zařízeních, neobsahuje tedy konkrétní ustanovení, jak mají jednotliví pracovníci detailně postupovat při činnosti na elektrických zařízeních, při řízení činnosti, řízení projektování nebo při vlastním projektování. Tyto po-

Dále byly ve Vyhlášce, v porovnání s předcházejícími předpisy, použity některé nové zpřesněné pojmy. Odlišně od dříve používané terminologie osoby s určitým stupněm kvalifikace byl zde použit, ve shodě s tehdy platným zákoníkem práce, pojem *pracovník*, a to vždy s určením příslušného kvalifikačního stupně. Pokud se ještě v ČSN do doby jejich revize nebo změny vyskytoval termín *osoba*, jednalo se vždy o *pracovníka* podle terminologie nové Vyhlášky. Tato terminologie byla použita při zpracování Vyhlášky na základě vyjádření legislativních komisí, které takové dokumenty projednávaly a schvalovaly před jejich vydáním.

Abyste předešlo nesprávnému pochopení termínu *pracovník*, tak komentář Vyhlášky tuto skutečnost vysvětlil. V návaznosti na tehdejší znění zákoníku práce bylo vysvětleno, že mezi občany a organizacemi mohou být po jejich vzájemném souhlasu a v souladu s ustanoveními zákoníku práce uzavírány pracovníprávní vztahy. Formy těchto pracovníprávních vztahů byly vyjmenovány v zákoníku práce. *Pracovníkem* organizace se tedy stává každý občan, který s organizací uzavře některý z platných pracovníprávních vztahů (jejich alternativy jsou uvedeny v zákoníku práce). Je tedy nezbytné, aby si tuto skutečnost organizace plně uvědomovaly a ve všech případech plnily všechny povinnosti týkající se všech pracovníků a neomezovaly plnění povinností organizace jen na případy, kdy je pracovníprávní vztah uzavřen v podobě pracovního poměru.

Pozn.:

Tato legislativní úprava byla tehdy použita s vysvětlěním, že příslušné předpisy mohou řešit pouze vztahy mezi organizacemi a občany ve vazbě na pravidla daná zákoníkem práce. A tak občan se po uzavření pracovníprávního vztahu stává pracovníkem organizace a tehdy bylo jako terminologicky přesnější zvoleno označení „pracovník“ nikoliv „osoba“. Při tvorbě a schvalování Vyhlášky se nám nepodařilo tento legislativní názor prolomit.

K tomu doplnění: V současné době se již v nových předpisech opět vrací k označení kvalifikačního zařazení, jako např. osoba seznámená, osoba poučená nebo osoba znalá. Tak to je jen malý exkurz do minulosti.

Dalším nově použitým pojmem je pojem *činnost*. Rozumí se tím obsluha nebo práce (nebo i obojí současně) na elektrických zařízeních (viz odst. 1, § 1 Vyhlášky).

Co lze vztahovat pod pojmy obsluha nebo práce bylo tehdy definováno v názvosloví ČSN 34 3100 Bezpečnostní předpisy pro obsluhu a práci na elektrických zařízeních, které byly tehdy považovány za legislativního hlediska za závazně použitelné při aplikaci bezpečnostních předpisů při činnostech na elektrických zařízeních.

V současné době lze tyto pojmy nalézt v ČSN EN 50 110-1 ed. 2 Obsluha a práce na elektrických zařízeních a v TNI 34 3100

50 VYHLÁŠKA

Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu
ze dne 19. května 1978
o odborné způsobilosti v elektrotechnice,
ve znění zákona č. 98/1982 Sb.

Český úřad bezpečnosti práce podle § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, a Český báňský úřad podle § 57 odst. 1 písm. d) zákona č. 41/1957 Sb., o využití nerostného bohatství (horní zákon), a podle § 10 písm. a) zákona České národní rady č. 24/1972 Sb., o organizaci a rozšíření dozoru státní báňské správy, stanoví v dohodě s Českou odborovou radou a ostatními ústředními orgány:

I. oddíl
Úvodní ustanovení
§ 1

(1) Vyhláška stanoví stupně odborné způsobilosti (dále jen „kvalifikace“) pracovníků, kteří se zabývají obsluhou¹⁾ elektrických zařízení nebo prací¹⁾ na nich (dále jen „činnost“), projektováním těchto zařízení, řízením činnosti nebo projektováním elektrických zařízení v organizacích, které vyrábějí, montují, provozují nebo projektují elektrická zařízení, nebo provádějí na elektrických zařízeních činnost dodavatelským způsobem; dále stanoví podmínky pro získání kvalifikace a povinnosti organizací a pracovníků v souvislosti s kvalifikací.

(2) Za elektrická zařízení se pro účely této vyhlášky považují zařízení, u nichž může dojít k ohrožení života, zdraví nebo majetku elektrickým proudem, a zařízení určená k ochraně před účinky atmosférické nebo statické elektřiny.

zařízeních, ČSN 34 3800 Revize elektrických zařízení a hromosvodů, ČSN 34 3108 Bezpečnostní předpisy o zacházení s elektrickým zařízením osobami bez elektrotechnické kvalifikace a rovněž i vyhláška ministerstva paliv a energetiky č. 95/1961 Sb., o podmínkách odborné způsobilosti pro provádění montáže a údržby elektrických zařízení.

Z tohoto pohledu je zřejmé, že požadavky na odbornou způsobilost pracovníků byly rozvedeny na několika místech, a to vždy pro své specifické účely.

Jednotlivé předpisy se vzájemně nedoplňovaly, nepoužívaly vždy stejnou terminologii, zčásti se ve svých požadavcích i překrývaly, a tím docházelo i k jejich nesprávnému výkladu a následně i ke sporům správné interpretace. Na těchto skutečnostech má samozřejmě svůj podíl i doba vzniku těchto jednotlivých předpisů a úroveň jejich požadavků a dále pak i záměry, které se jejich vydáním sledovaly.

Důsledným přístupem tehdejších orgánů státní správy, především příslušných orgánů dozoru na úseku bezpečnosti práce a technických zařízení, zejména tehdejšího Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu, se vytvořila příznivá situace pro dořešení této důležité oblasti jednotně a s potřebným stupněm jednoznačnosti požadavků.

žadavky řešily zejména jednotlivé československé státní normy (především normy řady ČSN 34 3100) a byly v té době i nadále řešeny (upraveny) v revidovaných předpisech vydávaných v souladu s novou koncepcí elektrotechnických předpisů navazující na plán státní normalizace. Soulad nové Vyhlášky s ČSN (především s ČSN 34 3100, ČSN 34 3108, ČSN 34 3800 a normami přidruženými) byl tehdy zajištěn změnou příslušných článků (části) ČSN řešících kvalifikace pracovníků.

Je třeba rovněž zdůraznit skutečnost, že Vyhláška nepřinesla nějaké zásadní nebo převratné změny v pohledu na kvalifikace pracovníků. Tyto požadavky jen v jednom dokumentu důsledně sdružila, a tím jejich význam zdůraznila. Jinými slovy, pokud organizace plnily důsledně požadavky dříve platných předpisů, neměly s plněním povinností uvedených ve Vyhlášce ve skutečnosti žádné potíže.

Novým požadavkem Vyhlášky bylo zkoušení a přezkoušování pracovníků, kteří samostatně projektují elektrická zařízení nebo projektování řídí. Požadavek na zkoušení a přezkoušení těchto pracovníků byl zařazen především z toho důvodu, že tito pracovníci mohli (a stále mohou) rozhodujícím způsobem ovlivnit úroveň elektrických zařízení již při zpracování výchozích podkladů pro elektrická zařízení.

Obsluha a práce na elektrických zařízeních. Bohužel oba tyto dokumenty, na rozdíl od dříve platné ČSN 31 3100, nejsou z hlediska legislativního závazné. Navíc tyto pojmy jsou v těchto dokumentech vymezeny zčásti rozdílně či je jejich výčet neúplný.

A tak pozor při jejich aplikaci – viz povinnost organizací vyhledávat a hodnotit rizika a přijímat opatření k jejich odstranění. Organizace to obvykle řeší zpracováním místních bezpečnostních předpisů, ve kterých jsou rizika vyhodnocena a definována přijatá opatření. Následně jsou všichni pracovníci organizace povinni se jimi řídit při všech činnostech, a to nejen na elektrických zařízeních. Povinnost vypracovat takové dokumenty vyplývá z požadavků zákoníku práce – viz § 101 a 102 zákoníku práce. A tak pozor neopomenout tuto zásadní povinnost zajistit!

Pro optimální naplnění povinností organizací týkající se odborné způsobilosti pracovníků se organizacím osvědčil postup, kdy jsou odbornými pracovníky organizace vyhodnoceny všechny úkony, které mohou pracovníci organizace vykonávat ve vztahu k elektrickým zařízením, a to vždy podle organizační struktury a konkrétního zařazení pracovníků na jednotlivých stupních organizační struktury.

Důsledným rozlišením charakteru jednotlivých úkonů pak lze v souladu s názvoslovím určit, zda jde o obsluhu nebo práci na elektrických zařízeních, a tak určit, jaký kvalifikační stupeň musí pracovník získat ve vztahu k elektrickým zařízením.

V návaznosti na členění elektrických zařízení, uvedené v tehdy platném základním prováděcím předpisu, který řešil ochranu před nebezpečným dotykovým napětím, tj. ČSN 34 1010 Všeobecné předpisy pro ochranu před nebezpečným dotykovým napětím, jsou ve Vyhlášce elektrická zařízení členěna do dvou základních skupin podle úrovně napětí, a to na elektrická zařízení s napětím do 1 000 V a na elektrická zařízení s napětím nad 1 000 V.

Toto základní rozčlenění pouze do dvou skupin bylo provedeno proto, že mohly být

jednodušeji a přehledněji stanoveny požadavky na potřebnou dobu praxe s přihlédnutím k výchozímu odbornému vzdělání pro jednotlivé kvalifikační stupně.

Rozdělení elektrických zařízení na mn, nn, vn, vvn a zvn zůstalo v tehdy platných prováděcích předpisech (ČSN, ON, OEG apod.) nadále v platnosti. A je tak pojímáno i v současnosti.

Abyste předešlo nesprávnému chápání ustanovení Vyhlášky, je třeba již v úvodu komentáře zdůraznit skutečnost, že pracovníci získají ten či onen kvalifikační stupeň až tehdy, když oni sami, a zvláště pak organizace, splní požadavky uvedené v této Vyhlášce (viz též § 12 odst. 2 Vyhlášky). Rozumí se tím, že organizace smí pracovníka pověřit činnostmi na elektrickém zařízení, řízením činností, řízením projektování a samostatným projektováním až tehdy, jsou-li splněny všechny požadavky Vyhlášky vztahující se k určitému kvalifikačnímu zařazení.

Pracovníci získávají svoji kvalifikaci vždy jen ve vztahu k elektrickému zařízení příslušného druhu a napětí. Co se rozumí *elektrickými zařízeními příslušného druhu a napětí* je podrobně vysvětleno ve Vyhlášce. Pro úplnost ocituji text z Vyhlášky:

„Tedy jde např. o kabelová vedení, venkovní vedení, trakční vedení, rozvodny, napájecí stanice, elektrická zařízení pracovních strojů, elektrická zařízení vozidel, elektrická zařízení zdvihacích zařízení, zařízení nízkého, vysokého a velmi vysokého napětí, elektrická zabezpečovací a spojovací zařízení a hromosvody.“

Tento výčet není samozřejmě taxativní, ale má naznačit, jak je třeba chápat termín *elektrická zařízení příslušného druhu a napětí*.

Na podkladě důkladné analýzy s přihlédnutím ke zkušenostem získaným při výkonu dozoru orgánů státního odborného dozoru nad bezpečností práce (SOD), byla lhůta pro opakované přezkušování pracovníků znalých a znalých s vyšší kvalifikací prodloužena ze dvou na tři roky. K termínům pravidelného přezkušování znalostí je zapotřebí poznamenat, že lhůta tří roků je stanovena jako mezní. Ve Vyhlášce je uvedeno, že přezkoušení musí

být provedeno nejpozději jednou za tři roky. Ve vztahu ke konkrétním situacím si musí organizace sama určit lhůty pravidelného přezkušování. Lhůtu tří roků, ve které musí být nejpozději jednou provedeno přezkoušení pracovníků, je nutné rozumět dobu do 36 měsíců od data zkoušky nebo posledního přezkoušení, nikoliv termín do konce kalendářního roku, do něhož spadá konec tříleté lhůty. Znamená to, že organizace, s ohledem na charakter činností, může stanovit – a mnohdy by měla – lhůty přiměřeně kratší.

Pro jednoznačné pochopení uvádím dále alternativní příklady:

- pracovník znalý (podle Vyhlášky zařazený do § 5) byl zkoušen 15. února 2007. Nejpozději do 15. února 2010 musela organizace zajistit jeho přezkoušení ve stanoveném rozsahu,
- pracovník znalý s vyšší kvalifikací (zařazený podle Vyhlášky do § 7), který vykonal zkoušku dne 15. března 2007, musel být přezkoušen nejpozději do 15. března 2010.

Požizuje-li se podle jednotlivých ustanovení Vyhlášky zápis, je třeba, aby jeho náplň byla taková, že z ní bude vždy patrný obsah a rozsah vykonaných úkonů. Jinými slovy, musí být zápis dostatečně podrobný, aby bylo možné z něho kdykoliv zpětně posoudit, zda byly vykonány všechny předepsané úkony v potřebném rozsahu, a aby byla jednoznačná jejich prokazatelnost.

Pozn.:

Prezenční listina z uskutečněného seznámení nebo školení se nepovažuje za zápis ve smyslu požadovaném Vyhláškou, a je tedy nedostatečným dokladem ve smyslu prokazatelnosti.

Příště se podrobněji zaměříme na jednotlivá ustanovení Vyhlášky. Vždy bude uvedeno pro připomenutí konkrétní znění jednotlivých paragrafů (v textu komentáře kurzívou) a v návaznosti vždy bude následovat příslušný komentář.

(pokračování)

Generální partner:

Solární energie v ČR 2010

5. mezinárodní odborná konference a doprovodná výstava
19. - 20. října 2010, Kongresové centrum Praha

Generální partner konference:

Stříbrný partner konference:

Partner konference:

Ve spolupráci:

Mediální partner:

Pro aktuální informace o konferenci a doprovodné výstavě navštivte:

www.bids.cz/solar

Témata konference

- Pozice OZE v energetice a ochraně ovzduší a klimatu
- Je podpora výroby energie z OZE opravdu škodlivá?
- Přípravovaný zákon o OZE, nahrazující stávající Zákon č. 180/2005 Sb. a Národní akční plán
- Analýza dopadů připravovaných legislativních změn na sektor fotovoltaiky v České republice
- Jak se změni infrastruktura ve prospěch dalšího rozvoje OZE? Jak konkrétně mohou chytré sítě (Smart Grids) řešit současné a budoucí problémy energetiky v České republice
- Výkupní ceny pro rok 2011
- Decentrální využití fotovoltaiky pomocí systémů "chytrých sítí"

Přednášející

- Rut Bízková, náměstkyně ministra, MŽP ČR
- Miroslav Zámečník, ekonom, člen Národní ekonomické rady vlády (NERV)
- Pavel Gebauer, vedoucí odd. podpory obnovitelných zdrojů energie, MPO ČR
- Richard Habrych, ředitel společnosti, EGÚ Praha Engineering, a.s.
- Martin Bursík, Ecoconsulting, s.r.o.
- Rostislav Krejcar, Oddělení regulace zdrojů a sítí odboru elektroenergetiky, ERÚ
- František Smolka, člen představenstva CZEPHO
- Jaroslav Knápek, Katedra ekonomiky, manažerství a humanitních věd, FEL ČVUT
- Pavel Doucha, Advokátní kancelář Šikola a partneři
- zástupce Ministerstva hospodářstva SR a Slovenské asociácie fotovoltaického priemyslu

B.I.D. services s.r.o., Milíčova 20, 130 00 Praha 3, Česká republika
Tel.: +420 222 781 017, Fax: +420 222 780 147, E-mail: sminovska@bids.cz, www.bids.cz/solar

b.i.d.
ORGANIZATOR

www.bids.cz/solar